

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN REDDEDİLME DUYARLILIKLARI İLE SOSYAL KAYGI DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

Atılgan ERÖZKAN*

ÖZET

Bu çalışmanın amacı kişilerarası ilişkilerinde yaşadıkları problemler bağlamında üniversite öğrencilerinin reddedilme duyarlılıkları ile sosyal kaygı düzeylerini cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey ve ebeveyn tutumları açısından incelemektir. Bu çalışma betimsel yöntem kullanılarak yapılmıştır. Araştırma, amacına uygun olarak Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesinin çeşitli bölümlerinden farklı kategorilerde tesadüfî seçimle 360 kişi üzerinde (180 kız; 180 erkek) gerçekleştirilmiştir. Araştırmada Bilgi Formu, Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği ve Sosyal Kaygı Ölçeği kullanılmıştır. Veri analizleri için SPSS/WINDOWS programı kullanılmıştır. Gruplar arası farklılığı belirlemek için “*t* testi” ve “varyans analizi”, değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek için “korelasyon” kullanılmıştır. Reddedilme duyarlılığı üzerinde cinsiyetler ve ebeveyn tutumları arasında; sosyal kaygıya ilişkin “sosyal kaçınma”, “eleştirilme kaygısı” ve “bireysel değersizlik” alt boyutları üzerinde cinsiyetler ve sosyo-ekonomik düzeyler arasında, “eleştirilme kaygısı” ve “bireysel değersizlik” alt boyutları üzerinde ebeveyn tutumları arasında da farklılığa rastlanmıştır. Araştırma sonuçları önceki bulgular ışığında kişilerarası ilişkilerde reddedilme duyarlılığı ve sosyal kaygı kapsamında başka araştırma ve uygulamalara da yol gösterecek bağlamda tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Reddedilme duyarlılığı, sosyal kaygı, üniversite öğrencileri.

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the relationships between university students' rejection sensitivities -it refers to various problems at the interpersonal relationships- and social anxiety levels. Gender, socio-economic status and parenting styles differences were also searched in this context. For this purpose 360 (180 females; 180 males) students are randomly recruited from Karadeniz Technical University Fatih Faculty of Education's various departments. Main instruments are Information Form, Rejection Sensitivity Questionnaire and Social Anxiety Scale. SPSS for WINDOWS was used for data analyses. The group differences were analyzed by *t*-test and *F* statistics. Correlational statistics was also employed to search for relationships among all variables. The findings showed that there is a difference between the gender and parenting styles according to the scores of the university students that they got from the rejection sensitivity; the gender and socio-economic status according to the scores that they got from the subdimensions of social anxiety “social avoidance”, “being criticized anxiety” and “individual worthlessness”, parenting styles according to the scores that they got from the subdimensions of social anxiety “being criticized anxiety” and “individual worthlessness”. The results are discussed in the light of previous findings and in the context of rejection sensitivity and social anxiety, conducting future research for implications as well.

Keywords: Rejection sensitivity, social anxiety, university students.

* Yrd. Doç. Dr., Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi

GİRİŞ

Kişilerarası ilişkiler son dönemlerde bireylerin yaşamlarında oldukça önemli bir yeri kapsamakta ve bu ilişkilerinde yaşadıkları problemler -örneğin diğerleri tarafından kabul görmeme- bireylerin incinebilirlik düzeylerini artırmaktadır. Önemli diğerleri (ebeveynler, yakın arkadaşlar, akranlar, romantik ilişki yaşanan kişiler vb.) tarafından kabul edilmeme/reddedilme çeşitli problemleri de beraberinde getirmektedir. Çünkü tüm bireyler için kabul görme isteği diğer temel ihtiyaçlar kadar önemlidir. Reddedilme ise, zamanla reddedilme duyarlılığı ve depresyon, reddedilme duyarlılığı ve sosyal kaygı gibi bireylerin uyumlarını güçleştirici yaşantılara neden olarak, kişilerarası ilişkileri bozan bir durumdur.

Creasey ve McInnis (2001, s.87)'e göre reddedilme; kişilerarası ilişkilerde önemli diğerleri tarafından kabul görmeyerek değersizlik duygularının yaşanmasına yol açan bir durumdur. Bazı insanlar istenmedik kişilerarası olayları iyimser olarak yorumlarken; bazıları ilişkileri ve iyi oluşları (well-being) üzerinde önemli diğerlerinin küçük ya da varsayılan duyarsızlıklarında, kolaylıkla bir reddedilme algılar ve aşırı tepkide bulunurlar. Bu noktada bireylerin daha önceki yaşantılarından elde ettikleri sonuçlar -özellikle ebeveynleri ile olan ilişkilerine dayalı- ön plana çıkmaktadır. Bu tür insanların yaşamlarındaki önemli insanlar tarafından reddedilmeyi algılamaya hazır oluşları ve reddedilmeye aşırı tepkileri, çocukluk döneminden itibaren temelleri atılmış olan kaygılı reddedilme beklentileri tarafından kolaylaştırılır.

Bowlby (1969, 1973, 1980)'nin bağlanma kuramı, kişilerarası işlevsellik ile reddedilme arasında bir ilişkinin olduğunu gösteren önemli bir modeldir. Bowlby'e göre çocuklar zihinsel modellerini ve onların gelecek ilişkilerini etkileyen oluşumları kendi kendilerine geliştirirler. Bowlby'e göre çocukların ifade ettikleri ihtiyaçları ebeveynleri tarafından reddedilme ile karşılandığında çocuklar reddedilmeye duyarlı olurlar. Daha açık deyişle, önemli diğerleri tarafından destek aradıklarında muhtemelen reddedilmiş olacakları beklentisini geliştirir ve bu tür reddedilmeden kaçınmak için özellikle çaba harcamak gerektiğini öğrenirler. Böylece önemli diğerlerine ihtiyaçlarını ya da incinebilirliklerini ifade ettiklerinde kaygı yaşarlar. Bu kaygılı reddedilme beklentileri, reddedilme ipuçları için onları aşırı tedbirli yapar. Kişilerarası etkileşimlerinde reddedilme ipuçları olduğunda bu ipuçları önemsiz ya da belirsiz olsa bile kolaylıkla maksatlı bir reddedilmeyi algılar ve reddedilme duyguları yaşarlar. Algılanan reddedilme sonradan muhtemelen öfke ve düşmanlık, ümitsizlik, kıskançlık ve önemli diğerlerinin davranışlarını uygun olmayan bir biçimde kontrol etmeyi içeren duygusal ve davranışsal aşırı tepkilere dönüşür. Bu duygusal ve davranışsal aşırı tepkiler ise bireylerin kişilerarası ilişkilerde başarısız olmalarına neden olur.

Downey, Lebolt ve O'shea (1995)'ya göre reddedilme duyarlılığı, kaygılı reddedilme beklentilerini de içine alan, yakın ergen/yetişkin ilişkilerinde -onların ebeveyn, öğretmen, arkadaş ve romantik partnerleri ile- zorluklar oluşturarak kişilerarası ilişkileri bozan bir süreçtir. Çeşitli araştırmalarda çocuklukta ebeveynleri tarafından reddedilmeye maruz kalma ve reddedilme duyarlılığı arasındaki ilişki incelenmiş ve reddedilme duyarlılığı kavramının çocuklukta

Üniversite Öğrencilerinin Reddedilme Duyarlılıkları İle Sosyal Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi

reddedilmeden kaynaklandığı, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde de bu duyarlılığın devam ettiği saptanmıştır.

Diğer insanlar üzerinde gerginlik yaratarak negatif duygular oluşturan bireylerin -itici şekillerde davranarak-, önemli diğerleri tarafından reddedilme algıları geliştirmeleri söz konusu olmakta, bu duruma ilişkin yorumlamaları ve tepkilerindeki duyarlılık ile incinebilirlikleri de farklılık göstermektedir. Yapılan araştırmalar reddedilme duyarlılığı yüksek olan kişilerle, düşük olan kişiler arasındaki temel farkın kabul ve reddedilme nedenlerini yorumlama biçimlerinden kaynaklandığını ortaya koymaktadır (Ayduk, 1999, s. 249).

Reddedilme duyarlılığı; kaygılı reddedilme beklentisi, reddedilmeyi kolaylıkla algılamak ve reddedilmeye yoğun tepki gösterme yönü ile hem bilişsel hem duygusal bir süreçtir. Reddedilme duyarlılığı modeli, belirgin bir biçimde kişilerarası ilişkilerde işlev gören psikolojik süreçlere durumsal özellikleri bağlayan bilişsel-duygusal bir aracı olarak kaygılı reddedilme beklentilerini vurgular. Böylece reddedilme duyarlılığı yüksek olan insanlar terk edilme ve reddedilme beklentilerine ilişkin nispeten yüksek kaygı ve endişe düzeyleri ile karakterize edilirken, reddedilme duyarlılığı düşük olan insanlar reddedilme ve kabul beklentisine ilişkin nispeten endişesiz olarak ele alınmaktadır (Berk-Andersen, 2000, s.549).

Reddedilmeye duyarlı insanlar, ilişki becerilerinde güven yokluğu ve reddedilme korkusu ile sınırlı iletişim ve çatışmadan kaçınmaya bağlanmakta, böylece ilişkilerini engelleyici olarak değerlendirmektedirler. Reddedilmeye duyarlı insanlar, kaygılı reddedilme beklentileri ile kendilerini engelleyici bir süreç içinde günlük ilişkilerinde yakın ilişkiler kurmaktan kaçınma özellikleri göstermektedirler. Önemli diğerleri tarafından kaygılı reddedilme beklentisi ile bir ilişkiye giren insanlar muhtemelen;

a) iletişime girdikleri kişinin duysuz ve belirsiz davranışlarında maksatlı bir reddedilme algılamakta,

b) ilişkileri hakkında güvensiz ve mutsuz hissetmekte ve

c) algılanan reddedilme ya da iletişime girdikleri kişi tarafından reddedilme tehditlerine düşmanlık, kıskançlık ya da kontrollü davranışlarla tepkide bulunmaktadır. Bu tür özellikleri ile yakın ilişkilerdeki başarısızlıkları bağlamında sosyal kaygılı olarak da değerlendirilmektedirler (Creasey-McInnis, 2001, s.89).

Sosyal kaygı (fobi) bozukluğu ise; kişinin başkalarının yanında küçük düşeceği, sıkıntı ya da utanç duyacağı bir davranışta bulunacağı korkusudur. Bu kişiler başkaları ile etkileşimde bulunmayı gerektiren ya da herhangi bir eylemi başkalarının yanında yapmalarını gerektiren durumlardan korkarlar ve bunlardan olabildiğince kaçınmaya çalışırlar. Örneğin, genel yerlerde yemek yemekten, telefon konuşmaları yapmaktan, genel tuvaletleri kullanmaktan, başkalarının yanında adlarını yazmaktan ya da imza atmaktan yoğun bir utanç, aşağılanmışlık duygusu ve korku duyarlar (Öztürk, 2002, s.355). Sosyal kaygı, DSM-IV tanı sınıflama sisteminde kaçınma ya da bir eylemin gerçekleştiği durumlarda sıkıntı duyma, kişinin olağan günlük işlerini, mesleki ya da eğitimle ilgili işlevselliğini, toplumsal etkinliklerini ya da kişilerarası ilişkilerini bozar, şeklinde

tanımlanmıştır (First, Frances, Pincus, 1999, s.167). ICD-10'da ise; sıklıkla erinlik döneminde başlar ve kalabalık ortamlardan çok küçük gruplarda başka insanlar tarafından incelenme korkusu çerçevesinde gelişir, şeklinde açıklanır. Sosyal ortamlardan kaçınma davranışına neden olarak, diğer fobilerin aksine kadınlarda ve erkeklerde eşit oranda görülür ve genellikle düşük öz-saygı ve eleştirilme/reddedilme korkusu ile birlikte gelişir. Kaçınma sıklıkla çok belirgindir ve ağır olgularda tam bir sosyal çekinmeye neden olabilir (WHO, Çev. Çuhadaroğlu ve diğ., 1993).

Sosyal kaygılı kişiler genellikle utangaç ve içe dönüktürler, sosyal değildirler, normal göz temasından kaçınır ve az konuşurlar. Kendilerine bir şey sorulmadıkça çok konuşmazlar, dikkatin üzerlerinde toplanmasından hoşlanmazlar. Grup içinde çok ender konuşurlar, iltifatları çok sessizce geçirirler. Korku ya da kaçınma davranışlarının yaşamlarında önemli bir yeri vardır (Mansell-Clarck, 1999, s.422). Nezlek (1999, s.796)'e göre sosyal kaygılı kişiler için en önemli korkulardan biri olan reddedilme/kabul görmeme korkusu kaygı oluşturan etkilerin başında gelmektedir.

Sosyal kaygılı kişilerde sık görülen korkular; başkalarının önünde konuşma, yemek yeme, görüşmelere ve toplantılara katılma olabilir. Bu kişiler aynı zamanda yaşadıkları kaygıyı diğer insanların anlayacağından ve gülünç duruma düşeceklerinden korkarlar. Ayrıca, olumsuz biçimde değerlendirilmeye ve reddedilmeye karşı aşırı duyarlılıkları vardır (Friedland-Keinan, 1999, s.91).

Temelinde onaylanmama korkusu olan sosyal fobi, bu problemi yaşayan bireyin kendini saklama sürecine girmesine neden olur. Bu saklama sürecinin altında "kabul edilme" istekliliğinden kaynaklanan bir dürtü vardır. Eğer kişi içinden geçeni olduğu gibi söylerse "reddedilme tehlikesi"ni göze almış demektir. Bu bağlamda kişi kabul edilmeyeceği, reddedileceği düşüncesiyle ne düşündüğünü, ne hissettiğini açıklayamama eğilimi sergilemeye başlamaktadır. Bu durum hem reddedilmeye karşı duyarlılığı, hem de sosyal fobiyi tetiklemektedir (Thomas, 2000, s.28).

Sosyal kaygı öncelikle bireyin içinde bulunduğu ilişki ve etkileşim durumlarına bağlı olarak kendi kendine oluşturduğu bir dizi sayıltılarla gelişir. Örneğin, "birine hayır dersem ya da sinirli davranırsam reddedilirim" ya da "eğer biri beni sevdiğini açıkça göstermiyorsa bu benim kabul edilmeyeceğim - reddedileceğim- ve değersiz olduğum anlamına gelir" gibi reddedilmeye karşı duyarlılığı içeren sayıltılar bu tür sayıltılardandır (Mellings-Adlen, 2000, s.246). Sosyal kaygı utanç verici bir duruma düşmekten, onaylanmayacak olmaktan, kabul edilmemekten, beğenilmemekten ve reddedilmekten korkmak gibi olumsuz durumlarla kendini gösterirken; başkalarının beklentilerine duyarlılığı, hayır diyememeyi ve öz-eleştiriye de içerir (Segrin, 1999, s.15).

Kişilerarası reddedilme duyarlılığı ve sosyal kaygı arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlayan çeşitli araştırmalarda, her iki yapı içindeki ortak özellikler ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

Liebowitz ve diğerleri (2000, s.185)'ne göre kişilerarası reddedilme duyarlılığı, sosyal kaygı bozukluğunun önemli bir özelliği olarak ortaya çıkmaktadır. Sosyal fobi olarak da bilinen sosyal kaygı bozukluğu ise sosyal etkileşimde ya da

Üniversite Öğrencilerinin Reddedilme Duyarlıkları İle Sosyal Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi

performans durumlarındaki sürekli utanç korkuları ile karakterize edilmektedir. Kişilerarası reddedilme duyarlılığı tanımlamasının; kişilerarası kontrol, reddedilme korkusu, diğerlerinin davranışlarını yanlış yorumlama, aşağılık duyguları, güvenli olmayan davranış ve kişilerarası durumlardan kaçınma gibi birçok yönleri sosyal kaygının özelliklerine karşılık gelmektedir. Bu paralellikler sosyal kaygı bozukluğunun reddedilme duyarlılığı ile örtüşen yönlerini daha açık hale getirmektedir. Bu yüzden kişilerarası reddedilme duyarlılığı, sosyal kaygılı bireylerin kişilik özelliklerini temsil etmektedir.

Harb ve diğerleri (2002, s.963)'ne göre daha düşük yaşam kalitesi, romantik ilişkiler ve arkadaşlıkların belli alanlarında düşük doyum ve işlevsel zayıflama (yetersizleşme) yönleri bağlamında kişilerarası reddedilme duyarlılığı ve depresyon arasında birleşmeler söz konusudur. Ayrıca sosyal etkileşimlerde daha fazla kaygı, daha fazla depresif belirtiler, engellenmiş öfke ifadesi ve kaygılı bağlanma kişilerarası reddedilmeye yüksek duyarlılıkla ilişkilidir. Depresyon sosyal kaygıda genel eşlik eden bir problemdir. Kişilerarası reddedilme duyarlılığı ise, depresyonun ötesinde ve üstünde sosyal kaygıya ilişkin olarak kendini göstermektedir. Ayrıca reddedilme duyarlılığı, kendini değerlendirme ya da doktor değerlendirmesine ilişkin olarak depresif belirtilerden çok önemli ölçüde sosyal kaygı belirtilerine daha yakındır. Sosyal kaygılı bireylerde kişilerarası reddedilme duyarlılığı üç bağımsız faktörden oluşur; kişilerarası kaygı ve bağımlılık, düşük öz-saygı ve güvenli olmayan davranış. Kişilerarası reddedilme duyarlılığının doğasında, bireyin olumsuz değerlendirmeleri (aşağılık duygusu) kadar kişilerarası durumlarda boyun eğici/güvenli olmayan davranışlarının da oldukça önemli bir role sahip olduğu görülmektedir. Bu noktada diğer insanlar üzerinde yapılan etkiye ilişkin endişelenme, reddedilme korkusu ile düşünülen şeyi söylemekten kaçınma, diğer insanların duygularından emin olamama ve diğerleri tarafından anlaşılmadığına ilişkin düşünceler geliştirme söz konusu olmaktadır.

Ayduk ve diğerleri (2000)'nin “reddedilme duyarlılığı ile başaçıkma stratejik öz-düzenleme; kişilerarası benliğin düzenlenmesi” başlıklı çalışmalarında reddedilme duyarlılığı yüksek olan insanların, kaygılı reddedilme beklentilerinin olduğu ve kişilerarası ve kişisel stres bağlamında riskte oldukları vurgulanmaktadır. Diğerleri tarafından kabul edilme ve ait olma ihtiyaçlarına ilişkin insanların korkuları ve şüpheleri ya onların ilişkilerinin bitmesine ya da iyi oluşlarını sağlayacak şekilde davranmalarına neden olabilmektedir. Önemli diğerlerinden kabul beklentisinde olan insanlara göre, reddedilme beklentili insanlar ilişkilerinde daha düşmanca ve saldırganca eğilimler göstermektedirler. İlişkilerinde daha problemlili ve hoşnutsuzdurlar ve böylece kısa bir zaman içerisinde yalnızlığa, sosyal kaygıya ve reddedilme sonrası depresyona girmeye daha yatkın olabilmektedirler.

Yukarıdaki açıklamalar bağlamında kişilerarası ilişkilerde oldukça önemli olan reddedilme duyarlılığı ve sosyal kaygı arasındaki ilişkinin belirlenmesi ve bu iki önemli değişkenin üniversite öğrencilerinin cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey ve ebeveyn tutumları açısından incelenmesi araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

YÖNTEM

Bu araştırma, kişilerarası ilişkilerinde yaşadıkları problemler bağlamında üniversite öğrencilerinin reddedilme duyarlılıkları ile sosyal kaygı düzeylerinin cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey ve ebeveyn tutumları açısından incelenmesi amacıyla betimsel yöntem (survey tipi bir araştırma modeli) kullanılarak yapılmıştır.

Örneklem

Araştırma grubu 360 kişiden oluşmuştur. Araştırma, amacına uygun olarak Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesinin çeşitli bölümlerinden (Okul Öncesi, Fen Bilgisi, Türkçe, Matematik, Sınıf Öğretmenlikleri) farklı kategorilerde tesadüfi seçimle 360 kişi üzerinde (180 kız; 180 erkek) gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1. Araştırma Grubuna İlişkin Tanımlayıcı Bilgiler

FAKTÖR	DEĞİŞKEN	NN	%%
Cinsiyet	Erkek	1180	550
	Kız	1180	550
Sosyo-Ekonomik Düzey	Düşük	9117	233
	Orta	8171	347
	Yüksek	672	420
Ebeveyn Tutumları	Otoriter	581	122
	Demokratik	995	227
	İlgisiz	869	219
	Koruyucu	762	217
	Tutarsız	453	115

Kullanılan Ölçme Araçları

Bilgi Formu: Bu formda örnekleme oluşturan üniversite öğrencileri hakkında cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey ve ebeveyn tutumları (katılımcılar ebeveyn tutumlarına ilişkin olarak ölçek doldurmamışlar; Bilgi Formu'nda Baumrind (1991) ve Yavuzer (2001)'e göre ayrıntılı olarak açıklanmış olan ebeveyn tutumlarından kendilerine uygun olarak düşündükleri - algıladıkları- ebeveyn tutumunu işaretlemişlerdir) gibi demografik özelliklere ilişkin bilgiler yer almıştır.

Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği (RDÖ): Bireylerin reddedilme duyarlılığı düzeylerini belirlemek için Downey ve Feldman (1996) tarafından geliştirilmiş on sekiz maddeden oluşan bir ölçektir. Varsayıma dayalı on sekiz madde muhtemel reddedilme durumlarına ilişkin olarak genç yetişkinlerin kişilerarası yaşantılarını temsil eden durumlardan seçilmiştir. Varsayıma dayalı durumlar için verilen cevaplar iki boyutta çeşitlenmiştir; a) sonuca ilişkin kaygı ve endişenin derecesi, b) kabul ya da reddedilme beklentileri. Reddedilme duyarlılığı ölçeği, bireylerin her bir durumun sonucuna ilişkin endişe ya da kaygılarının

Üniversite Öğrencilerinin Reddedilme Duyarlıkları İle Sosyal Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi

derecelerini göstermelerini gerektiren likert tipi bir ölçektir; (1) hiç endişelenmedim, (6) çok endişelendim. On sekiz maddenin on yedi'sinin faktör yükü .40 dan büyüktür ve tüm maddelerin faktör yükü .30 dan büyüktür. Reddedilme duyarlılığı ölçeği yüksek iç tutarlılık katsayısı göstermektedir ($\alpha=.83$). Ayrıca reddedilme duyarlılığı ölçeği yüksek test-tekrar test güvenilirliği göstermektedir, ilk uygulamadan 3 hafta sonrası için kısa süreli test-tekrar test güvenilirlik çalışmasında zaman 1 ve zaman 2 arasındaki korelasyon puanları .83 ($p<.001$) ve ilk uygulamadan 4 ay sonrası için korelasyon .78 ($p<.001$) bulunmuştur. SCL-90 ölçeğinin Kişilerarası Duyarlılık alt ölçeği ile ($n=310$) .48; Sosyal Kaçınma ve Stres Ölçeği ile ($n=295$) .41 ve Beck Depresyon Ölçeği kriter olarak kullanıldığında ($n=303$) korelasyon katsayısı .35 olarak bulunmuştur. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışmaları Erözkan (2004) tarafından yapılmış, Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısının .83 olduğu görülmüştür.

Sosyal Kaygı Ölçeği (SKÖ): Ölçek Özbay ve Palancı (2001) tarafından üniversite öğrencilerinin yaşadığı sosyal kaygı içerikli sorunları belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Öğrenci popülasyonuna yönelik kullanılacak şekilde geliştirilen ölçek, üniversite öğrencilerinin sosyal durumlarına uygun becerilerini ve bu durumlarda oluşabilecek kaygılarını ölçebilecek yapıda hazırlanmıştır. Ölçek kriter ve yapı geçerliğine tabi tutulmuştur. Kriter geçerliği için SCL-90 ölçeğinin ilgili beş ölçeği, Rathus Atılganlık Envanteri ve MMPI'nin Sosyal İçedönüklük alt testi kullanılmıştır. Yapı geçerliğine yönelik faktör analizi sonucunda 30 maddelik üç faktörlü bir yapı oluşmuştur. Bu üç faktör, sosyal kaçınma, eleştirilme kaygısı ve bireysel değersizlik olarak adlandırılmıştır. Üç faktörün açıkladığı toplam varyans % 32.9'dur. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .83'tür. Ölçek likert tipi 0-4 aralığında beşli derecelendirmeye sahiptir. Alınan puanların yükselmesi sosyal kaygı düzeyinin yükseldiğini göstermektedir.

Veri Analizleri

Veriler, "t testi", "varyans analizi" ve "korelasyon" kullanılarak SPSS/WINDOWS programı ile incelenmiştir. Veriler $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde test edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmanın bulgular bölümünde öğrencilere uygulanan Bilgi Formu, Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği ve Sosyal Kaygı Ölçeği'nden elde edilen veriler ve bu verilerin istatistiksel teknikler sonucu ortaya çıkan bulguları ile bu bulgulara ilişkin yorumlar sunulmaktadır.

Reddedilme duyarlılığı ve sosyal kaygı değişkenleri cinsiyet açısından -t- testi ile incelenmiştir.

Tablo 2'de görüldüğü gibi reddedilme duyarlılığından alınan puanlar açısından cinsiyetler arasında fark bulunmuştur ($t=2.01$, $p<0.05$), kızların ortalamaları (3.41), erkeklerin ortalamalarından (3.23) daha yüksek olup, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Sosyal kaygının alt boyutlarından olan sosyal kaçınmadan alınan puanlar açısından cinsiyetler arasında fark bulunmuştur ($t=2.07$, $p<0.05$), erkeklerin ortalamaları (2.79), kızların ortalamalarından (2.60) daha yüksek olup, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Sosyal kaygının alt boyutlarından olan eleştirilme kaygısından alınan puanlar açısından cinsiyetler arasında fark bulunmuştur ($t=2.47$, $p<0.01$), kızların ortalamaları (2.75), erkeklerin ortalamalarından (2.50) daha yüksek olup, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Sosyal kaygının alt boyutlarından olan bireysel değersizlikten alınan puanlar açısından da cinsiyetler arasında fark bulunmuştur ($t=2.28$, $p<0.05$), kızların ortalamaları (2.47), erkeklerin ortalamalarından (2.26) daha yüksek olup, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 2. Cinsiyete Göre Reddedilme Duyarlılığı ve Sosyal Kaygıya İlişkin $-t$ -Testi Sonuçları

FAKTÖR	CİNSİYET	N	ORT	Ss	t	p
Reddedilme Duyarlılığı	Kız	180	3.41	0.75	2.01	0.04
	Erkek	180	3.23	0.78		
Sosyal Kaçınma	Kız	180	2.60	0.73	2.07	0.04
	Erkek	180	2.79	0.76		
Eleştirilme Kaygısı	Kız	180	2.75	0.85	2.47	0.02
	Erkek	180	2.50	0.82		
Bireysel Değersizlik	Kız	180	2.47	0.71	2.28	0.03
	Erkek	180	2.26	0.69		

Reddedilme duyarlılığı ve sosyal kaygı değişkenleri sosyo-ekonomik düzey açısından $-F$ - testi ile incelenmiştir.

Tablo 3'de görüldüğü gibi reddedilme duyarlılığından alınan puanlar açısından sosyo-ekonomik düzeyler arasında istatistiksel olarak fark bulunmamıştır ($F_{(5/354)}=0.27$, $p>.05$).

Sosyal kaygının alt boyutlarından olan sosyal kaçınmadan alınan puanlar açısından sosyo-ekonomik düzeyler arasında fark bulunmuştur ($F_{(5/354)}=2.94$, $p<.05$). Düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip bireylerin ortalamaları (2.45), orta (2.22) ve yüksek (2.17) sosyo-ekonomik düzeye sahip bireylerin ortalamalarından daha yüksek olup, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Sosyal kaygının alt boyutlarından olan eleştirilme kaygısından alınan puanlar açısından sosyo-ekonomik düzeyler arasında fark bulunmuştur ($F_{(5/354)}=3.89$, $p<.05$). Yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip bireylerin ortalamaları (2.17), orta (1.84) ve düşük (1.81) sosyo-ekonomik düzeye sahip bireylerin ortalamalarından daha yüksek olup, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Sosyal kaygının alt boyutlarından olan bireysel değersizlikten alınan puanlar açısından da sosyo-ekonomik düzeyler arasında fark bulunmuştur ($F_{(5/354)}=3.82$, $p<.05$). Düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip bireylerin ortalamaları (2.69), orta (2.42) ve yüksek (2.34) sosyo-ekonomik düzeye sahip bireylerin ortalamalarından daha yüksek olup, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Üniversite Öğrencilerinin Reddedilme Duyarlıkları İle Sosyal Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi

Tablo 3. Sosyo-ekonomik Düzeylere Göre Reddedilme Duyarlılığı ve Sosyal Kaygıya İlişkin -F- Testi Sonuçları

FAKTÖR	Sos.Eko.Düz.	N	ORT	Ss	F	p
Reddedilme Duyarlılığı	Düşük	117	2.89	0.84	0.27	0.76
	Orta	171	2.85	0.83		
	Yüksek	72	2.83	0.80		
Sosyal Kaçınma	Düşük	117	2.45	0.58	3.04	0.04
	Orta	171	2.22	0.56		
	Yüksek	72	2.17	0.55		
Eleştirilme Kaygısı	Düşük	117	1.81	0.63	3.89	0.02
	Orta	171	1.84	0.71		
	Yüksek	72	2.17	0.98		
Bireysel Değersizlik	Düşük	117	2.69	0.60	3.82	0.02
	Orta	171	2.42	0.57		
	Yüksek	72	2.34	0.53		

Reddedilme duyarlılığı ve sosyal kaygı değişkenleri açısından ebeveyn tutumları -F- testi ile incelenmiştir.

Tablo 4'de görüldüğü gibi reddedilme duyarlılığından alınan puanlar açısından ebeveyn tutumları arasında fark bulunmuştur ($F_{(4/355)}=4.04$, $p<.05$). Ebeveynlerinin otoriter tutum sergilediğini düşünen bireylerin ortalamaları (3.03); ebeveynlerinin koruyucu (2.69), tutarsız (2.66), ilgisiz (2.62) ve demokratik (2.57) tutum sergilediğini düşünen bireylerin ortalamalarından daha yüksek olup, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Sosyal kaygının alt boyutlarından olan sosyal kaçınmadan alınan puanlar açısından ebeveyn tutumları arasında fark bulunmamıştır ($F_{(4/355)}=1.30$, $p>.05$). Sosyal kaygının alt boyutlarından olan eleştirilme kaygısından alınan puanlar açısından ebeveyn tutumları arasında fark bulunmuştur ($F_{(5/354)}=3.50$, $p<.05$). Ebeveynlerinin otoriter tutum sergilediğini düşünen bireylerin ortalamaları (3.18); ebeveynlerinin ilgisiz (2.84), tutarsız (2.83), koruyucu (2.78) ve demokratik (2.71) tutum sergilediğini düşünen bireylerin ortalamalarından daha yüksek olup, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Sosyal kaygının alt boyutlarından olan eleştirilme kaygısından alınan puanlar açısından da ebeveyn tutumları arasında fark bulunmuştur ($F_{(5/354)}=3.00$, $p<.05$). Ebeveynlerinin otoriter tutum sergilediğini düşünen bireylerin ortalamaları (3.24); ebeveynlerinin tutarsız (2.89), ilgisiz (2.85), koruyucu (2.79) ve demokratik (2.73) tutum sergilediğini düşünen bireylerin ortalamalarından daha yüksek olup, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 4. Ebeveyn Tutumlarına Göre Reddedilme Duyarlılığı ve Sosyal Kaygıya İlişkin -F- Testi Sonuçları

FAKTÖR	Ebeveyn Tutumu	N	ORT	Ss	F	p
Reddedilme Duyarlılığı	Otoriter	81	3.03	0.80	4.04	0.02
	Demokratik	95	2.57	0.73		
	İlgisiz	69	2.62	0.72		
	Koruyucu	62	2.69	0.76		
	Tutarsız	53	2.66	0.75		
Sosyal Kaçınma	Otoriter	81	2.80	0.66	1.30	0.27
	Demokratik	95	2.67	0.69		
	İlgisiz	69	2.83	0.73		
	Koruyucu	62	2.89	0.96		
	Tutarsız	53	2.82	0.69		
Eleştirilme Kaygısı	Otoriter	81	3.18	0.93	3.50	0.03
	Demokratik	95	2.71	0.86		
	İlgisiz	69	2.84	0.87		
	Koruyucu	62	2.78	0.88		
	Tutarsız	53	2.83	0.85		
Bireysel Değersizlik	Otoriter	81	3.24	0.98	3.00	0.04
	Demokratik	95	2.73	0.90		
	İlgisiz	69	2.85	0.91		
	Koruyucu	62	2.79	0.86		
	Tutarsız	53	2.89	0.88		

Yapılan korelasyon işleminde reddedilme duyarlılığı ile sosyal kaygı arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı korelasyonu ile incelenmiştir.

Tablo: 5'de görüldüğü gibi reddedilme duyarlılığı ile sosyal kaygının alt boyutlarından olan sosyal kaçınma ($r=0.36$, $p<0.05$), eleştirilme kaygısı ($r=0.38$, $p<0.05$) ve bireysel değersizlik ($r=0.32$, $p<0.05$) arasında pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir. Diğer korelasyonlar Tablo: 5'de verilmiştir.

Üniversite Öğrencilerinin Reddedilme Duyarlıkları İle Sosyal Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi

Tablo 5. Reddedilme Duyarlılığı ve Sosyal Kaygı Arasındaki İlişki

DEĞİŞKEN	Reddedilme Duyarlılığı	Sosyal Kaçınma	Eleştirilme Kaygısı	Bireysel Değersizlik
Reddedilme Duyarlılığı	1			
Sosyal Kaçınma	0.36*	1		
Eleştirilme Kaygısı	0.38*	0.34*	1	
Bireysel Değersizlik	0.32*	0.27**	0.33**	1

**p<.01, *p<.05.

TARTIŞMA

Araştırmada reddedilme duyarlılığına ilişkin, cinsiyetler açısından yapılan değerlendirmede kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla reddedilmeye daha duyarlı oldukları ortaya konmuştur. Reddedilme duyarlılığı yapısının çocukluktan itibaren şekillenen bir yapı olduğu düşünüldüğünde, kız çocuklarının özellikle ergenlik döneminde erkek çocuklara göre daha kırılgan oldukları ve bu dönemde ebeveynleri ile yaşadıkları istenmedik olayların -baskı, aşırı koruma ve reddetme- etkisinde daha fazla kaldıkları varsayıldığında, kızların erkeklerle göre daha kaygılı reddedilme beklentileri ve sonrasında da reddedilme duyarlılığı geliştirdikleri düşünülebilir. Çeşitli araştırmalarda da bayanların reddedilmeye erkeklerden daha duyarlı olduklarına ilişkin özellikler gösterdikleri belirlenmiştir. Ayduk ve diğerleri (1999), reddedilme duyarlılığı bağlamında erkekler ile bayanların kendilerini reddeden partnerlerine ilişkin olarak farklı tepkilerinin olduğunu ve reddedilmenin, reddedilmeye duyarlı bayanlarda daha yoğun duygulara yol açtığını belirtmişlerdir. Downey ve Feldman (1996, s.1328)'ın yaptıkları araştırmada, reddedilmeye duyarlı bayanların çatışma ve derin düşüncelere dalma ile başa çıkma başarısız oldukları yönünde genel eğilimlerinin olabileceği; bu durumun da reddedilmeye duyarlı bayanların artan negatifliğini daha iyi açıkladığı belirtilmektedir. Mearns (1991, s.328)'ın araştırmasında, partnerleri tarafından reddedilen bayanların -kendilerini çaresiz hissettiklerinden-, düşmanca ve destekleyici olmayan davranışlarının olduğu bulunmuş; bu durum ile algılanan reddedilme tehditlerine aşırı duyarlılık ve duygusal tepki gösterdikleri görülmüştür. Sweet (1996)'ın, üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu araştırmada bayanların erkekler tarafından kontrol edilmiş olma duyguları bağlamında reddedilme duyarlılığını değerlendirdikleri gözlenmiştir. Erözkan (2004)'ın yapmış olduğu çalışmada da reddedilme duyarlılığı üzerinde kızların ortalamalarının erkeklerin ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulguların araştırmamızın bulgularını desteklediği görülmektedir.

Sosyal kaygıya ilişkin sosyal kaçınma üzerinde cinsiyetler arasında farklılığa rastlanmıştır. Erkeklerin sosyal kaçınma ortalamalarının kızların ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Bunun nedenleri arasında,

yeni ilişkilere girme ve bu ilişkileri sürdürme bağlamında erkeklerin daha çekingen ve kaçınan (LaFollette, 1996) roller üstlenmeleri düşünülebilir.

Sosyal kaygıya ilişkin eleştirilme kaygısı üzerinde cinsiyetler arasında farklılığa rastlanmıştır. Kızların eleştirilme kaygısı ortalamalarının erkeklerin ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Bunun nedenleri arasında, kızların yapıları gereği eleştirilmeye ve yönlendirilmeye olan duyarlıkları (Weiner, 1998) gösterilebilir.

Sosyal kaygıya ilişkin bireysel değersizlik üzerinde de cinsiyetler arasında farklılığa rastlanmıştır. Kızların bireysel değersizlik ortalamalarının erkeklerin ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Bunun nedenleri arasında, kızların sosyal ilişkilerinde karşısındaki bireylerden kabul beklentisi düzeylerinin yüksek oluşu ve incinebilirlikleri bağlamında daha kolay negatif ruh durumu sergileyebilmeleri (Cui & Vaillant, 1997) gösterilebilir. Çeşitli araştırmalarda da kadınların eleştirilme ve kendini değersiz hissetme bağlamında sosyal kaygı düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Schneier ve diğerleri (1992), Pollard ve Henderson (1994)'nın yapmış oldukları çalışmalarda kadınların eleştirilme ve kendini değersiz hissetme düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğu bildirilmiştir. Bu bulguların araştırmamızın bulgularını desteklediği görülmektedir.

Reddedilme duyarlılığı üzerinde sosyo-ekonomik düzeyler arasında farklılığa rastlanmamıştır. Bunun nedenleri arasında, çocukluk yaşantılarının reddedilme duyarlılığı yapısının oluşumundaki etkisi göz önüne alındığında (Bowlby, 1969, 1973, 1980) sosyo-ekonomik düzeyden çok, ebeveyn tutumlarının bu duyarlılığın oluşmasına neden olabileceği varsayılabilir.

Sosyal kaygıya ilişkin sosyal kaçınma üzerinde sosyo-ekonomik düzeyler arasında farklılığa rastlanmıştır. Düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip bireylerin ortalamalarının, orta ve yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip bireylerin ortalamalarından daha yüksek olmasının nedenleri arasında; bu bireylerin içinde buldukları koşullar bağlamında küçük düşme duygu ve düşünceleri ile sosyal ilişkilere girmekten kaçındıkları (Segrin, 1999, s.16), varsayılabilir.

Sosyal kaygıya ilişkin eleştirilme kaygısı üzerinde sosyo-ekonomik düzeyler arasında farklılığa rastlanmıştır. Yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip bireylerin ortalamalarının, orta ve düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip bireylerin ortalamalarından daha yüksek olmasının nedenleri arasında; yüksek sosyo-ekonomik düzeyli bireylerin hatalı davranmaya, reddedilmeye, eleştirilmeye olan duyarlıkları (Erözkan, 2004) gösterilebilir.

Sosyal kaygıya ilişkin bireysel değersizlik üzerinde de sosyo-ekonomik düzeyler arasında farklılığa rastlanmıştır. Düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip bireylerin ortalamalarının orta ve yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip bireylerin ortalamalarından daha yüksek olmasının nedenleri arasında; kendini küçük görme, önemli işlerde başarılı olamama, ancak başkalarının onaylanıldığında doğru işler yapıldığına inanma gibi inançların (Mellings-Adlen, 2000, s.247) olabileceği düşünülebilir.

Reddedilme duyarlılığı üzerinde ebeveyn tutumları arasında farklılığa rastlanmıştır. Ebeveynlerini otoriter olarak algılayan bireylerin ortalamalarının;

Üniversite Öğrencilerinin Reddedilme Duyarlıkları İle Sosyal Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi

ebeveynlerini demokratik, tutarsız, ilgisiz ve koruyucu olarak algılayan bireylerin ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Bunun nedenleri arasında, ebeveynlerinin otoriter tutum sergilediğini düşünen bireylerin baskı, hoş görülmemeye, kabul görmeme, reddedilme gibi negatif durumlarla karşılaşabildikleri varsayıldığında (Yavuzer, 2002; Rohner, 1991; Baumrind, 1991; Rohner et al., 2005), bu bireylerin kolaylıkla reddedilmeye ilişkin duyarlılık gösterebilecekleri düşünülebilir. Çocuklukta anne ve baba ile kurulan ilişki -bağlanma stilleri- (Bowlby, 1969, 1973, 1980) bağlamında ebeveynlerin çocuklarının ilgi, istek, ihtiyaç ve beklentilerini karşılamamasının reddedilme duyarlılığı yapısının oluşmasında oldukça etkili olduğu belirtilmektedir (Downey & Feldman, 1996; Rohner, 1999; Yavuzer, 2000; Erözkan, 2004).

Sosyal kaygıya ilişkin sosyal kaçınma üzerinde ebeveyn tutumları arasında farklılığa rastlanmazken; eleştirilme kaygısı üzerinde ebeveyn tutumları arasında farklılığa rastlanmıştır. Ebeveynlerini otoriter olarak algılayan bireylerin ortalamalarının; ebeveynlerini demokratik, tutarsız, ilgisiz ve koruyucu olarak algılayan bireylerin ortalamalarından daha yüksek olmasının nedenleri arasında, otoriter ebeveyn tutumlarının içerisinde baskı ya da reddin yanı sıra eleştirilenin de yer alması bağlamında otoriter anne ve babaların çocuklarında eleştirilme kaygısı ve buna dayalı sosyal kaygının oluşmasına neden olabilecekleri (Shah & Waller, 2000; Neal & Edelman, 2003) düşünülebilir.

Sosyal kaygıya ilişkin bireysel değersizlik üzerinde de ebeveyn tutumları arasında farklılığa rastlanmıştır. Ebeveynlerini otoriter olarak algılayan bireylerin ortalamalarının; ebeveynlerini demokratik, tutarsız, ilgisiz ve koruyucu olarak algılayan bireylerin ortalamalarından daha yüksek olmasının nedenleri arasında, ebeveynlerinin otoriter tutum sergilediğini düşünen bireylerin hoş görülmemeye, kabul görmeme gibi durumlarla incinebilirlik düzeylerinin artabilmesi ve kendilerini değersiz görebilmeleri (Lieb, Wittchen & Höfler 2000; Asendorpf, 1990) ve buna paralel sosyal ilişkilerinde kaygı yaşayabilecekleri düşünülebilir.

Yapılan çalışmada sosyal kaygı ile reddedilme duyarlılığı arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Daha önce yapılan çalışma ve araştırmalar, sonuçları destekler niteliktedir. Liebowitz ve diğerleri (2000, s.185), Harb ve diğerleri (2002, s.963), Ayduk ve diğerleri (2000)'nin çalışmalarında da sosyal kaygı ile reddedilme duyarlılığı arasındaki ilişkiler -çeşitli değişkenler bağlamında- detaylı bir biçimde incelenmiştir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda; kişilerarası ilişkilerinde yaşadıkları problemler ve reddedilme duyarlıkları bağlamında diğerlerinden kabul göremeyerek reddedilen bireyler için; kişilerarası ve bilişsel davranışçı terapi Erözkan (2004) programlarından yararlanılabilir. Kişilerarası terapi bağlamında sosyal destek sağlamak ve yeni ilişkilere girmesi için bireyi cesaretlendirmek; bilişsel davranışçı terapi bağlamında bilişsel yeniden yapılandırma ve kişilerarası problem çözme/başaçıkma süreci işletilerek işlevsel olmayan bilişsel kişilerarası döngüyü kırmak söz konusu olabilir. Sosyal kaygıya ilişkin olarak ise yine bilişsel davranışçı terapi bağlamında sosyal beceri eğitimi ve ev ödevleri ile her iki program desteklenebilir.

Üniversite öğrencilerinin reddedilme duyarlılığı ve sosyal kaygı düzeyinin bazı değişkenlere göre incelendiği bu araştırmanın sonuçları bağlamında; lise düzeyinde ve farklı üniversitelerdeki -özel üniversiteler de araştırmaya dahil edilerek- öğrenciler üzerinde de aynı konulu araştırmalar yapılabilir. Özellikle son dönemlerde oldukça önemli konular olarak literatürdeki yerini almış olan reddedilme duyarlılığı ve sosyal kaygı bağlamında ülkemizde yapılmış yeterince araştırma ve çalışmaların olmadığı düşünüldüğünde; kişilerarası ilişkilerde çok önemli işlevleri olan reddedilme duyarlılığı ve sosyal kaygı üzerinde, -her iki yapıyı derinlemesine ve genişlemesine incelemek bağlamında- çeşitli araştırmaların yapılmasına hız kazandırılması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Asendorpf, J. B. (1990). Development of inhibition during childhood: Evidence for situational specificity and a two-factor model. *Developmental Psychology*, 26, 721-730.
- Ayduk, Ö. N. (1999). Impact of self-control strategies on the link between rejection sensitivity and hostility: Risk negotiation through strategic control, *Dissertation Abstracts International: Section B: The Sciences & Engineering*, 60, (1-B), 0401.
- Ayduk, Ö. N., Downey, G. & Feldman, S. (2000). Regulating the interpersonal self strategic self-regulation for coping with rejection sensitivity, *Journal of Personality and Social Psychology*, 79, 2, 776-792.
- Berk, M. S. & Andersen, S. M. (2000). The impact of past relationships on interpersonal behavior: Behavioral confirmation in the social-cognitive process of transference, *Journal of Personality and Social Psychology*, 79, 5, 546-562.
- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use, *Journal of Early Adolescence*, 11, 56-95.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss: Attachment*, Basic Books, New York.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and Loss: Separation, Anxiety and Anger*, Basic Books, NY.
- Bowlby, J. (1980). *Attachment and Loss: Sadness and Depression*, Basic Books, New York.
- Creasey, G. & McInnis, M. H. (2001). Affective responses, cognitive appraisals, and conflict tactics in late adolescent romantic relationships: Associations with attachment orientations, *Journal of Counseling Psychology*, 48, 2, 85-96.
- Cui, X. J. & Vaillant, G. E. (1997). Does depression generate negative life events?, *Journal of Nervous and Mental Disease*, Vol. 185, Nr.5, pp.145-150.
- Downey, G. & Feldman, S. (1996). Implications of rejection sensitivity for intimate relationships, *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 5, 1327-1343.
- Downey, G., Lebolt, A. & O'shea, K. (1995). Implications of rejection sensitivity for adolescent peer and dating relationships, *Paper Presented at The Biennial Meeting of The Society for Research on Adolescence*, Indianapolis.

Üniversite Öğrencilerinin Reddedilme Duyarlılıkları İle Sosyal Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi

Erözkan, A. (2004). Romantik ilişkilerde reddedilmeye dayalı incinebilirlik bilişsel değerlendirme ve başa çıkma, *Basılmamış Doktora Tezi*, KTÜ-SBE, Trabzon.

First, M. B., Frances, M.D. & Pincus, M.D. (1999). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*, DSM-IV, Washington DC.

Freidland, N. & Keinan, G. (1999). The effects of stress, ambiguity, tolerance and trait anxiety on the formation of casual relationship, *Journal of Research of Personality*, 25, 3, 88-107.

Harb, G. C., Liebowitz, M. R. & Schneier, F. R. (2002). The psychometric properties of interpersonal sensitivity measure in social anxiety disorder, *Behaviour Research and Therapy*, 40, 5, 961-979.

LaFollette, H. (1996). *Personal Relationships: Love, Identity and Morality*, Blackwell Publishing, Cambridge.

Lieb, R., Wittchen, H. U., & Höfler, M. (2000). Parental psychopathology, parenting styles, and the risk of social phobia in offspring: A prospective longitudinal community study, *Archives of General Psychiatry*, 57, 859-866.

Liebowitz, M. R. (2000). Social phobia or social anxiety disorder: What's in a name?, *Archives of General Psychiatry*, 57, 1, 181-192.

Mansell, W. & Clarck, M. D. (1999). How do I appear to others? Social anxiety and processing of the observable self, *Behaviour Research and Therapy*, 37, 3, 419-434.

Mellings, M.B. & Alden, E.L. (2000). Cognitive process in social anxiety: The effects of self-focus, rumination and anticipatory processing, *Behaviour Research and Therapy*, 38, 4, 243-257.

Mearns, J. (1991). Coping with a breakup negative mood regulation expectancies and depression following the end of a romantic relationship, *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 1, 327-334.

Neal, J. A. & Edelmann, R. J. (2003). The etiology of social phobia: toward a developmental profile, *Clinic Psychology Review*, 23, 761-786.

Nezlek, J. B. (1999). Body image and day-to-day social interaction, *Journal of Personality*, 67, 2, 793-817.

Özbay, Y. ve Palancı, M. (2001). Sosyal kaygı ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *VI. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*, ODTÜ, 5-7 Eylül Ankara.

Öztürk, M. O. (2002). Ruh Sağlığı ve Bozuklukları, Nobel Tıp Kitabevleri, İstanbul.

Pollard, C. A. & Henderson, J. G. (1994). Four types of social phobia in a community sample, *Journal of Nervous and Mental Disorders*, 176, 440-445.

Rohner, R. P. (1991). *Handbook for the study of parental acceptance and rejection*. Storrs, CT: University of Connecticut.

Rohner, R. P. (1999). Acceptance and rejection. In D. Levinson, J. Ponzetti, & P. Jorgensen (Eds.), *Encyclopedia of human emotions* (pp. 6-14). New York: Macmillan.

Rohner, R. P., Khaleque, A., & Cournoyer, D. E. (2005). Parental acceptance-rejection theory, methods, evidence, and implications. *Ethos*, 33, 299-334.

Schneier, F. R., Liebowitz, M. R. & Harb, G. C. (1992). Social phobia: Comorbidity and morbidity in an epidemiological sample, *Archives of General Psychiatry*, 49, 282-288.

Segrin, C. (1999). Social skills, stressful life events and the development of psychosocial problems, *Journal of Social and Clinical Psychology*, 18,14-32.

Shah, R., & Waller, G. (2000). Parental style and vulnerability to depression: The role of core beliefs. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 188, 19-25.

Sweet, H. B. (1996). Perceptions of undergraduate male experiences in heterosexual romantic relationships: A sex role norms analysis, Section B: *The Sciences & Engineering*, 57, (1-B) 0767.

Thomas, A. R. (2000). Social anxiety disorder, *Journal of Clinical Psychiatry*, 59, 27-31.

Weiner, J. (1998). Peer status of children and adolescents: A review of the literature, *Learning Disabilities Research*, 2, 62-79.

WHO. The ICD-10 *Classification of Mental and Behavioral Disorders*, Geneva: World Health Organization (ICD-10 Ruhsal ve Davranışsal Bozuklukların Sınıflandırılması, Çevirenler: Çuhadaroğlu F., Kaplan İ., Özgen G., Öztürk O., Rezaki M. ve Uluğ B.), Medikomat, Ankara, (1993).

Yavuzer H. (2001). Ana-Baba ve Çocuk, (On dördüncü basım) Remzi Kitabevi, İstanbul.

Yavuzer, H. (2002). Çocuk Psikolojisi, (Yirmi ikinci basım) Remzi Kitabevi, İstanbul.